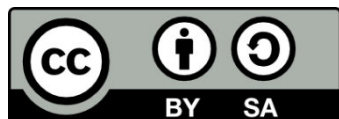

Πατρολογία Ι. Εισαγωγή στην Πατρολογία – Γραμματεία και Θεολογία των Πατέρων των τεσσάρων πρώτων αιώνων.

Ενότητα 4: Ανωνυμογραφία και Ψευδεπιγραφία. Οι
περίοδοι της Πατερικής και Χριστιανικής Γραμματείας

Συμεών Πασχαλίδης
Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ανωνυμογραφία και Ψευδεπιγραφία. Οι περίοδοι της Πατερικής και Χριστιανικής Γραμματείας

Η ανωνυμογραφία στη χριστιανική γραμματεία

- Κύριο αίτιο: συνείδηση συλλογικής ευθύνης των μελών της Εκκλησίας
- Έκφραση του πνεύματος της Εκκλησίας – όχι προσωπικών γνώμων
 - ανώνυμα Ευαγγέλια (Κατά Μάρκον, κεφ.1: «Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»)
 - Ανώνυμες Λειτουργίες
 - Έργα εκκλ. Κοινοτήτων («Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα...»)

Η ανάγκη επώνυμων έργων στη χριστιανική γραμματεία

- ❑ Προσωπικές επιστολές
- ❑ Απολογητικά έργα
- ❑ Αναίρεση αιρετικών διδασκαλιών
- ❑ Δημιουργία εκκλησιαστικού παρελθόντος
- ❑ Ειρηναίος Λυώνος: «ἀμύθητον πλῆθος ἀποκρύφων καὶ νόθων γραφῶν»
 - Συνάρτηση με αντίστοιχο φαινόμενο στον Ιουδαϊσμό και τον Ελληνισμό (Πυθαγόρειοι, Σωκρατικοί, Αριστοτελικοί κ.ά)

Η εμφάνιση ψευδεπίγραφων στη χριστιανική γραμματεία [1]

- ❑ Κύρια αιτία: έξαρση της εκκλησιαστικής προέλευσης ενός έργου
- ❑ Κίνητρα :
 - Επιθυμία αποκρύψεως της ταυτότητας του συγγραφέα (Νεστόριος = Ηρακλείδης)
 - Επιθυμία συμπληρώσεως της λογοτεχνικής παράδοσης της Εκκλησίας
 - Επιθυμία ανύψωσης του κύρους του συντάκτη ενός κειμένου (Αρεοπαγιτικά έργα)

Η εμφάνιση ψευδεπίγραφων στη χριστιανική γραμματεία [2]

- Ανάγκη αποτελεσματικότερης απολογητικής
 - Επιθυμία διορθώσεως της διδασκαλίας παλαιότερων συγγραφέων (Ιουστίνος)
 - Επιθυμία εισαγωγής νεωτεριστικών θεολογικών θέσεων
-
- Απουσία ζητημάτων «πνευματικής ιδιοκτησίας»
 - Γνώρισμα της αρχαίας Εκκλησίας
 - Ζητήματα αντιγραφής των κειμένων

Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα [1]

- ❑ Εμφάνιση από τα τέλη του 1^{ου} αι. ως το τέλος της βυζαντινής εποχής
- ❑ Ανώνυμα ή ψευδεπίγραφα κείμενα
- ❑ Απόκρυφο βιβλίο :
 - το βιβλίο που είναι ψευδές, νόθο ή περιλαμβάνει αιρετικές δοξασίες
 - το βιβλίο που έχει αποσυρθεί από την κυκλοφορία, εξαιτίας της αμφίβολης αξιοπιστίας του
 - το βιβλίο του οποίου ο συγγραφέας είναι άγνωστος
- ❑ Είδος συμπληρώματος της διαθηκικής γραμματείας

Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα [2]

- Κίνητρα συγγραφής των Αποκρύφων:
 - νέες μαρτυρίες, με βιβλικό κύρος, για τη θεμελίωση νέων, αιρετικών κατά βάση, διδασκαλιών
 - συμπλήρωση «κενών» της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης
 - δευτερογενή κίνητρα (απολογητικά, εκκλ. τάξεως κλπ)
- Μορφολογική μίμηση των κανονικών βιβλικών κειμένων
- Διαφοροποίηση ως προς το περιεχόμενο (στοιχεία εντυπωσιασμού, μυθιστορηματικός χαρακτήρας)

Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα [3]

- ❑ Συσχέτιση με τα χριστιανικά μυθιστορήματα (2^{ος} αι.)
- ❑ Μίμηση της αρχαίας μυθιστοριογραφίας
- ❑ Προέλευση από γνωστικές ομάδες:
 - μετάπλαση υλικού των κανονικών Ευαγγελίων
 - Γνωστικά Ευαγγέλια του Nag Hammadi)
 - Γνωστικό Ευαγγέλιο του Θωμά: «*Ἐγὼ εἰμί τό φῶς, λέγει ὁ Ἰησοῦς, τὸ ὑπὲρ πάντα... Σχίσατε τὸ ξύλον ἐκεῖ εἰμι. Ὑψώσατε τὸν λίθον»*
ἐκεῖ εὐρήσετέ με»
- ❑ Προέλευση από ιουδαιοχριστιανικούς κύκλους

Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα [4]

- ❑ Κείμενα που αφορούν στην παιδική ηλικία και το σταυρικό θάνατο του Χριστού
- ❑ Απόκρυφες Επιστολές
- ❑ Απόκρυφες Πράξεις
 - Πράξεις Παύλου (και Θέκλης)
 - Πράξεις Ανδρέου
 - Πράξεις Πέτρου
 - Ψευδο-Κλημέντεια
- ❑ Απόκρυφες Αποκαλύψεις
 - Αποκάλυψη Πέτρου
 - Αποκάλυψη Παύλου

Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα [5]

- Ευσέβιος Καισαρείας, *Εκκλ. Ιστορία*, βιβλίο 3: «καὶ ταῦτα μὲν ἐν ὁμολογουμένοις· τῶν δ' ἀντιλεγομένων, γνωρίμων δ' οὖν ὅμως τοῖς πολλοῖς, ἢ λεγομένη Ἰακώβου φέρεται καὶ ἢ Ἰούδα ἢ τε Πέτρου Δευτέρα ἐπιστολὴ καὶ ἢ ὀνομαζομένη δευτέρα καὶ τρίτη Ἰωάννου, εἴτε τοῦ εὐαγγελιστοῦ τυγχάνουσαι εἴτε καὶ ἐτέρου ὁμωνύμου ἐκείνω. ἐν τοῖς νόθοις κατατετάχθω καὶ τῶν Παύλου Πράξεων ἢ γραφὴ ὃ τε λεγόμενος Ποιμὴν καὶ ἢ Ἀποκάλυψις Πέτρου καὶ πρὸς τούτοις ἢ φερομένη Βαρναβᾶ ἐπιστολὴ καὶ τῶν ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι Διδαχαὶ ἔτι τε, ὡς ἔφην, ἢ Ἰωάννου Ἀποκάλυψις, εἰ φανείη· ἦν τινες, ὡς ἔφην, ἀθετοῦσιν, ἕτεροι δὲ ἐγκρίνουσιν τοῖς ὁμολογουμένοις... ταῦτα δὲ πάντα τῶν ἀντιλεγομένων ἂν εἴη, ἀναγκαίως δὲ καὶ τούτων ὅμως τὸν κατάλογον πεποιήμεθα διακρίνοντες τάς τε κατὰ τὴν

Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα [6]

ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἀληθεῖς καὶ ἀπλάστους καὶ ἀνω-
μολογημένας γραφὰς καὶ τὰς ἄλλως παρὰ ταύτας, οὐκ ἐνδιαθήκους
μὲν ἀλλὰ καὶ ἀντιλεγόμενας, ὅμως δὲ παρὰ πλείστοις τῶν
ἐκκλησιαστικῶν γινωσκομένας, ἵν' εἰδέναί ἔχοιμεν αὐτάς τε ταύτας
καὶ τὰς ὀνόματι τῶν ἀποστόλων πρὸς τῶν αἰρετικῶν προφερομένας
ἦτοι ὡς Πέτρου καὶ Θωμᾶ καὶ Μαθθία ἢ καὶ τινων παρὰ τούτους
ἄλλων εὐαγγέλια περιεχούσας ἢ ὡς Ἀνδρέου καὶ Ἰωάννου καὶ τῶν
ἄλλων ἀποστόλων πράξεις· ὧν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐν συγγράμματι τῶν
κατὰ τὰς διαδοχὰς ἐκκλησιαστικῶν τις ἀνὴρ εἰς μνήμην ἀγαγεῖν
ἠξίωσεν, πόρρω δέ που καὶ ὁ τῆς φράσεως παρὰ τὸ ἦθος τὸ ἀπο-
στολικὸν ἐναλλάττει χαρακτήρ, ἢ τε γνώμη καὶ ἢ τῶν ἐν αὐτοῖς φε-
ρομένων προαίρεσις πλείστον ὅσον τῆς ἀληθοῦς ὀρθοδοξίας ἀπά-
δουσα, ὅτι δὴ αἰρετικῶν ἀνδρῶν ἀναπλάσματα τυγχάνει, σαφῶς
παρίστησιν· ὅθεν οὐδ' ἐν νόθοις αὐτὰ κατατακτέον, ἀλλ' ὡς ἄτοπα
πάντη καὶ δυσσεβῆ παραιτητέον».

Οι Περίοδοι της Πατερικής και Χριστιανικής Γραμματείας

- ❑ Η περίοδος των Διωγμών (90-313)
- ❑ Η περίοδος κατοχύρωσης του Δόγματος (313-451)
- ❑ Η περίοδος διαστάσεως 451-680
- ❑ Η περίοδος της Εικονομαχίας 681-843
- ❑ Η περίοδος αναπροσαρμογής (843-1054)
- ❑ Η περίοδος νέας διάσπασης (1054-1204)
- ❑ Η υστεροβυζαντινή περίοδος (1204-1453)

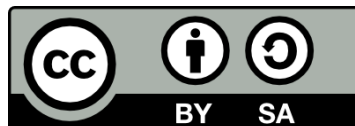
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Συμεών Πασχαλίδης. «Πατρολογία Ι. Εισαγωγή στην Πατρολογία – Γραμματεία και Θεολογία των Πατέρων των τεσσάρων πρώτων αιώνων. Ανωνυμογραφία και Ψευδεπιγραφία. Οι περίοδοι της Πατερικής και Χριστιανικής Γραμματείας». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS224/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

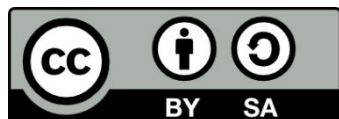
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Δημοσθένης Κακλαμάνος.
Θεσσαλονίκη, 21.6.2015.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

